

PAMÁTKY

ARCHAEOLOGICKÉ A MÍSTOPISNÉ.

Vydání archaeologického sboru Musea království Českého nákladem Matice České.

Redaktor **K. Vl. Zap.**

Díl III.

Rok 1858.

Sešit IV.

Bývalé panství Jemništské

v kraji Tábořském.

Popisuje kn. *Antonín Norbert Vlasák.*

Na cestě z okresního města Benešova k Vlašimí po Nové Vídeňské silnici poutá nejvíce pozornost cestujícího přívětivý zámek knížete Verianda z Windischgrätzu, Jemniště, téměř uprostřed mezi oběma městy po pravé straně opodál silnice stojící. Několik set kroků níže za zámkem stojí stará tvrz Jemništská. Zámek i tvrz jsou repraesentanty věku svého: onen v nádherném slohu vláském vystavěný skví se na planině uprostřed hustých, zelených sadů, dodáváje krajině nemalé okrasy; tato ale pevná, prostá, sešlá, zasmušilá skrývá se na dně mělké kotliny, tak že si jí poutník hrubě ani nevšimá. Odtud pocházel *Mikš Divoček z Jemniště* z rodu pánů z Cimburka, jeden z nejpřednějších milostníků krále Václava IV. a hofmistr jeho dvora královského, později nejv. mincmistr na Horách Kutných. Pan Mikuláš Divoček býval sice osobním přítelem M. Jana Husí, přilnul ale nezadlouho co nejhorlivěji ku straně královské, stav se úhlavním odpůrcem Husových stoupců, tak že na jeho věrnost a oddanost císař Sigmund nejvíce spoléhal. Jakožto rada krále získal si o pána svého velikých zásluh; bojoval co vůdce vojska královského hrdinsky na jaře r. 1420 proti Žižkovi v pověstné bitvě u Sudoměří, hájil královský hrad ve Vožici proti Husitům, a byl v den Všech Svatých téhož roku v krvavé bitvě před Vyšehradem. Tuto se mu ale za vinu dává, že první na útěk se dav s patnácti sty jízdnými rozhodl osud bitvy, a Sigmundovi úplnou porážku způsobil.

V lednu roku 1421 vidíme Mikše Divočka z Jemniště v čele Kutnohorských katolíků, an statečně města Chotěboře dobývá ¹⁾. Brzy na to vytištěn byl skrze Husity i s králem svým do Moravy; načež také někdejší sídlo

jeho tvrz Jemništská v držení jiných rodů přešla, o čemž ovšem bližších zpráv nemáme.

Roku 1460 seděl na Jemništi ²⁾ vládyka *Scatomír z Březí*. V první pak polovici 16. století držel Jemniště rytíř *Vilém Vojkovský z Milhostic*, který (r. 1558) úřad místopisaře v království Českém zastával, a po něm (okolo r. 1572) rytíř *Mikuláš Kamberský z Kamberka*. Ku konci pak téhož 16. století připadl statek Jemništský pánům z Říčan. *Petr z Říčan* a na Jemništi, syn Šebestiana z Říčan a na Popovicích, zemřel r. 1617, pozůstaviv syny Šebestiana, Adama a Karla bratry z Říčan. Z těch vládl na Jemništi během záhubné třicetileté války pan *Adam z Říčan*. Po jeho smrti prodala r. 1666 pozůstalá po něm vdova Kunigunda z Říčan roz. z Hodějova a na místě dcery své Veroniky statek Jemništský na ně připadlý rytíři *Václavovi Malovci z Malovic*, JMC. soudu dvorského a komorního radě, též jeho manželce Evě Františce roz. Špulřice z Jitř ³⁾. Po smrti prvního manžela podala Eva Františka ruku rytíři Karlovi Voračickému z Paběnic a prodala statek Jemništský r. 1681 rytíři *Norbertovi Misero-ni-mu z Lissonu*, jehož syn a dědic *Gotthard M. z L.* jej r. 1699 prodejem postoupil panu Ferdinandovi Frant. z Říčan na Struhařově a Jezeře, a sice jak v listině zní: Jemniště s rytířským sídlem, pivovárem, dvorem, vsí Jemniště, Lhotu, půl Dobříčkova, Věrice, Skalice a Cirkvice ⁴⁾. *Ferdinand Frant. z Říčan*, JMC. rada, komoří, přisedlíci soudu zemského a hejtman Starého města Pražského, byl nyní pánem na Jemništi, Struhařově a Jezeře, prikoupil ještě

¹⁾ Listina otištěna u Paprockého o stavu pans. str. 219.

²⁾ Desky zemské kvat. 390. D. 8.

³⁾ Tamže kvat. 406. J. 12.

¹⁾ Palackého Dějiny.

i Postupice, kteréž statky v jedno panství spojené po 181 letech (r. 1717) prodal *Františkovi Adamovi* hraběti z *Trautmannsdorfu*^{b)}. Hrabě Trautmannsdorf panoval na to téměř po 50 let na Jemništi, zanechav na tomto panství nejednu znamenitou památku své krasochuti a nábožné myslí. Všecky kostely svého patronátu, Postupický, Bedřichovický a Okrouhlický nákladně opravil a obnovil; kostel Okrouhlický vlastním farářem obsadil, v Postupicích faru nově zřídil a nadání pro kaplana učinil. Nedaleko tvrze Jemništské vystavěl nový zámek v bohatém parukovém slohu, a zřídil při něm kapli, již skvostnými paramenty opatřil. Na zámku Jemništském žil po dvanáct let co zpovědník, důvěrný rádece a přítel hraběte Trautmannsdorfa kněz *Eugen Sebastiani* z *Častalovic*, učený Piarista a spisovatel jmenovitě o věcech matematických a astronomických, který 27. března 1762 v koleji Benešovské zemřel, kamžto se byl krátce před smrtí navrátil. Hrabě Adam z Trautmannsdorfu přečkal jej toliko několik dní, neboť i on skončil dne 8. dubna 1762.

Dědicem panství Jemništského byl jeho nejbližší příbuzný *Josef Václav hrabě z Trautmannsdorfu*, po jehož smrti (1770) pozůstalé po něm vdově Gabriele roz. hraběnce Černínové z Chuděnic připadlo. Tato se provdala podruhé za *Jindřicha hraběte z Rottenhanu*, nejvyššího purkhrabí Pražského a (od 1792) c. k. státního ministra († 1809 14. února), a skonavši 25. července 1806 život svůj pochována byla ve starší kapli Jemništské. Panství Jemništské dědily dvě po ní pozůstalé dcery: *Maria Isabella* provdaná za Jana Rudolfa hr. *Chotka z Chotkova a Vojnina*, která postoupením od své sestry Marie Gabriely i druhou polovici obdržela, pak celé panství dcery své hraběnce *Sidonii Chotkové* zanechala. Od té koupil je 24. listopadu 1829 hrabě *Jiří Buquoy*, který konečně Jemniště r. 1836 12. dubna J. Osv. knížeti *Veriandovi z Windischgratzu*, nynějšímu držiteli, prodal.

Na panství Jemništském počítalo se před zrušením úradů patrimoniálních 5000 duší ve 25 místech.

Jemniště.

Jemniště jest jen malá vesnička, která vedle panských stavení takorčka mizí. Jak již svrchu praveno, nalézají se zde dva zámky, starý a nový.

Starý zámek nehonosí se sice ozdobnou výstavností, jest však pro starožitníka proto pozoruhodný, že se nám v něm dochovala původní podoba starodávných tvrzi rytířských a sídel zemanských a vládyckých, jakýmiž v středověku a ještě v sedmáctém století takměř poseta byla země Česká. Balbin praví (Miscel. hist. I. III. cap. 7.), že se počítalo takových tvrzi v Čechách 3377, z nichž ale již za jeho času valný počet zmizel, neb dokládá hned na to: Ejhle jaká to změna v tak krátkém čase! Od nád-

herných hradů mocných magnatů lišila se sídla ta skrovností objemu, jednoduchou podobou a nižší polohou, jakž to i při Jemništi vidíme. Obklíčena byla tvrz se strany severovýchodní rybníkem nyní pustým, jehož nadřzenou vodou naplňovaly se příkopy tvrz se všech stran obklopující. Stavení jednopatrové tvoří pravidelný čtverhran, uzavírající taktéž čtverhraný dvůr skrovného objemu. Panské obydlí nacházelo se vlastně v prvním poschodí západního křídla, přizemí obsahuje místnosti veskrz klenuté, mnohé dvěře jsou zde obložené kamenným futrem a goticky sklenuté. Uvnitř dvora běží kamenná pavlač. Stavitelem zvláštností a jiných památností tu již ovšem není, a obývají zde někteří panští úředníci.

Když v první polovici minulého století šlechta v Čechách osedlá, znechutivši sobě dosavadní staré, zasmušilé tvrze, počala sobě na rozsáhlejších planinách zřizovati dle vlaského způsobu nové prostrannější zámky jakožto letní paláce, ana zimy ve hlavním městě trávit obyvykla, učinil totéž i hrabě František Adam z Trautmannsdorfu, a vystavěl sobě r. 1724 několik set kroků od staré neuhledné tvrze skvostný letní palác, tak zvaný

nový zámek Jemništský. Pro samé husté stromoví nevidí okolodoucí po cís. silnici z něho nic, než silně pozlacenou kouli s hvězdou na vížce prostředního stavení. K východní straně rozkládá se zahrada, od západní strany ale čtvernásobné stromořadí hustých stoletých lip zastíňuje cestu ke vchodu do předdvorí paláce. Vešedše mřížovou branou do toho předdvorí, vidíme před sebou průčelní stranu paláce, a po obou stranách přizemní stavení pro služebnictvo a všecko příslušenství.

Palác jest sice jednopatrový, uprostřed ale, kde jest velký sál s balkonem, ještě druhá řada oken nad prvním patrem stojí, a nad tím zdvihá se vysoká mansardská střecha s kamennými vikýři, s vížkou plechem pobitou a s bicími hodinami. Po obou stranách povystupují přímoúhelně dvě poboční křídla v podobě pavillonů k straně východní a západní, obě obyčejnými baňatými vížkami opatřena. Severní křídlo určeno jest pro zámeckou knihovnu; v jižním křídle nalézá se ale krásná zámecká kaple ke cti sv. Josefa posvěcená, ježto vlastním kaplanem opatřena jest. Jsou v ní tři oltáře se zdařilými obrazy, a malby na obmitce od *Václava Reinerja* zhotovené.

Z pokojů po knížecku zřízených zajímá nejvíce salon, jdoucí po celé první i druhé poschodí středního stavení, a okrášlený obrazy na plátně některých mocnářů v životní velikosti i jiných znamenitých osob. Skvělá doba Jemništského zámku již před čtyřiceti lety se skončila, neboť pozdější držitelé, libující sobě v jiných rozkošnějších sídlech, zanedbávají tiché, osamotnělé sídlo zdejší, které na vysoké, studené, tedy v celku více chudé krajině stojíc ovšem mnoho půvabu myslí velkému světu přivyklé poskytovali nemůže.

^{b)} Desky zemské kvat. 492. N. 4.

Na jihovýchodním konci zámecké, dosti zdivočilé zahrady a na začátku vsi stojí starší kaple Jemnišská *Nanebevzetí Panny Marie*, skrovné, jednoduché staveníčko s kamennou, čtverohranou věžkou od r. 1652, jakž o tom svědčí následující nápis na oltáři:

„Drožený pan Adam z Říčan a na Jemništích dal tento oltářník a kapliczku stawieti fe cti a chwale Pannie Marji leta 1652.“

V této kapli jest krypta, v níž se chovají pozemské pozůstatky: *Jindřicha* hraběte z *Rottenhanu*, c. k. státního ministra († 1809 14. února); jeho manželky *Gabriely* roz. hr. Černínské a ovdovělé hr. Trautmannsdorfové († 1806 25. července); hraběte *Jana Rudolfa Chotka* († 1824 8. dubna) a jeho manželky hraběnky *Marie Isabelly Chotkové* roz. hr. z *Rottenhanu* († 1817 14. prosince).

Tri čtvrtě hodiny severně od Jemniště stojí na vysoké planině nově vystavěný panský dvůr, a při něm ves

J e z e r o.

Při tomto dvoře vypínala se po mnohá století rytířská tvrz, která téměř beze stopy zmizela, jindy ale nepřetrženě od dávných věků až po Bělohorskou bitvu za sídlo rytířskému rodu *Sobků* z *Jezera* sloužila. Staré listiny zachovaly nám jména následujících údů tohoto rodu: roku 1388 jmenuje se vládyka *Sobek z Jezera* jakožto dobrodinec farního kostela Okrouhlického; jemuž kus lesa a louku odkázal⁶⁾, a ten jest nejstarší známý předek rodu svého. Nástupce jeho *Beneš z Jezera* podepsal roku 1415 stížní list ke sboru Kostnickému. V tituláři r. 1589 vydaném jmenuje se rytíř *Václav a Bohustav Sobkové z Jezera a na Jezere*. Poslední z nich *Bohustav Sobek z Jezera* ztratil konečně své a otcův svých sídlo Jezero, zpronevřiv se králi Ferdinandovi II., načež Jezero roku 1623 od král. fisku koupil rytíř *Štěpán Beník z Petersdorfu*⁷⁾, JMC. rada a správce hor Jilovských. Po jeho smrti prodala pozůstalá po něm vdova *Kateřina Beniková* roz. ze *Skuhrova* i její syn *Jan Daniel Beník z Petersdorfu* roku 1655 zděděný statek Jezero *Fridrichovi Leop. Věžníkovi z Věžník* na *Chotýšanech* († 1663)⁸⁾. *Václav Věžník z Věžník* a na *Chotýšanech*, syn a dědic napředjmenovaného, prodal r. 1676 Jezero *Marii Maximilianě z Doudleb*, manželce Petra Viléma z *Říčan*, pána na půl statku *Leštně a Struhařově*⁹⁾; od té je koupil získal její syn *Ferdinand Frant. z Říčan*¹⁰⁾, který téhož roku 1699 ještě statek Jemniště koupil, a vyvoliv na tamější tvrzí své sídlo, Jezero navždy s tímto panstvím Jemnišským spojil.

⁶⁾ Lib. erect. vol. XII. B. 11.

⁷⁾ Rieggers Statistik S. 22.

⁸⁾ D. Z. kvat. 309. P. 17.

⁹⁾ D. Z. kvat. 406. D. 19.

¹⁰⁾ Tamže kvat. 406. K. 27.

Zanedbávaná tvrz Jezerská až na nepatrné stopy zanikla během 18. století docela, a na tvrzisti stojí nyní nový výstavný dvůr panský.

Půl druhé hodiny severozápadně od Jemniště stojí v nízké, k západu proti Benešovu otevřeně kotlině farní ves

Okrouhlice

s kostelem sv. *Vavřince*, farou a školou.

Kostel Okrouhlický býval již r. 1350 farním v dekanatu Štěpanovském, a podací právo při něm příslušelo již tenkrát, a pak až ku konci 17. století držitelům hradu *Leštna*. R. 1407 daroval farnímu kostelu v Okrouhlicích p. *Václav z Dubé a na Leštně*¹¹⁾, patron jeho, lán polí a jednu kopu úroku. — V čas panujícího v Čechách náboženství pod obojí byl i Okrouhlický kostel faráři pod obojí obsluhován, přišel ale po odchodu posledního z nich r. 1622 pod správu faráře Bystřického. Teprv když se bratři z *Říčan* r. 1699 o otcovskou pozůstatost, totiž panství *Lešenské* rozdělili, a mladší z nich, *Ferdinand Fr. z Říčan*, statky *Struhařov*, Jezero spolu se vsí Okrouhlicí od panství *Lešenského* obdržel¹²⁾, k čemuž později i Jemniště a *Postupice* přikoupil, vše v jedno panství spojiv, byl také (r. 1704) kostel Okrouhlický faráři *Postupickému* pod správu odevzdán. Zbožný hrabě *František Adam z Trautmannsdorfu*, pán na *Jemništi*, dal r. 1740 kostel Okrouhlický v nynější podobě obnoviti, a vystaviv naproti kostelu nové farní obydlí, měl o to péči, aby se fara opět obsadila, což se stalo r. 1740. Společník hraběte, *Michal Kreissinger z Eckersfeldu*, jehož podobizna se na faře chová, dal na své útraty na hřbitově vedle kostela novou kamennou věž vystavěti, a daroval sem zvon, který jest nyní puklý.

Velký v Benešově litý zvon má 2' 8" v průměru, a vůkol koruny tento nápis:

„Letŕa Panie MDLIII lit gest tento zvon fe czi a chwale Panu Bohu v wšŕy rzisse swate. M. Špic.“

Na tomto zvoně jest také medaillon, 4½" v průměru, s vyobrazením M. Jana Husi.

Na druhém zvonu, 2' 3¼" v průměru majícím, čte se v gotických majuskalách nápis: „*Joannes* ∞ *Matheus* ∞ *Markus* ∞ *Lukas* ∞“. Pochází asi ze 14. století.

Škola farní byla r. 1825 nově vystavěna.

Od staré kaple Jemnišské odděluje se vozová cesta k jižní straně, a kroutíc se půl hodiny mělkými úvaly a

¹¹⁾ Viz o něm *Památky II. str. 32*. Lib. Erect. a *Paprocký* o stavu pansk. str. 153.

¹²⁾ *Srovnaj Památky II. str. 34*.

přes nízké výšiny, jsouc po obou stranách rozličným stromovým posázena, vede do

městečka Postupic.

Postupice jsou velmi staré místo, neboť asi během 12. století daroval šlechtěný rytíř (miles nobilis) *Vchyna* statek svůj Postupice nazvaný i s lesem klášteru Ostrovskému, kteréžto darování král Přemysl Otakar I. listinou danou v Praze 17. ledna 1205 klášteru potvrdil¹³⁾. Řečený *Vchyna* musel býti muž zámožný a pán několika statků, neboť kromě statku Postupického daroval témuž klášteru jedno popluží role se dvorem na podhradí Pražském (na místě nynější Malé strany) a místo s chmelnicí na ostrově, kterýž jest uprostřed řeky Vltavy¹⁴⁾. Jak dlouho byl klášter Ostrovský v držení svého Postupického zboží, neví se, ale v nejstarším urbáři téhož kláštera od r. 1388 již se o něm zmínky nečiní, a právě v 14. století Postupice již co původistě a majetnost napotom ve vlasti velice proslulého rodu pánův *Kostkův z Postupic* se jeví.

Rytíř *Zdeněk z Postupic*, jež knihy kostelní arcibiskupství Pražského r. 1387 jakožto kollatora farního kostela Postupického jmenují, jest nejstarší známý předek rodu toho¹⁵⁾. Jeho syn *Vilém* příjímá *Kostka z Postupic* připomíná se po něm jakožto patron téhož kostela¹⁶⁾. *Kostkovu* štědrost k ústavům církevním seznaří jsme při popisu města Benešova, neboť udělil (1410) tamnímu klášteru Minoritův 10 kop gr. úroku na jisté výroční mše, a vymínil sobě, kdykoliv do Benešova přijede, s jedním sloužícím v klášteře obydlí a stravu, jaká jest v konventě obyčejná, a pro koně obrok¹⁷⁾. Až potud byl rod *Kostkův z Postupic* málo známý po vlasti, náš *Vilém* povznesl jej však v následujících bouřích na vrchol slávy a bohatství, jakýmž se napotom skvěl po některý věk v dějinách domácích.

Z milovníka klášterní tichosti stal se rytíř *Vilém Kostka z Postupic* znamenitým vůdcem válečným; rady jeho, jakožto muže v politických věcech nad své krajany dospělejšího, posloucháno v nejvážnějších záležitostech, a co hlava nad jiné bystřejší býval náčelníkem mnoha důležitých poselství. Zvláště vynikal činností svou na církevním sněmu Basilejském, byv k němu od svých krajanů jakožto nej přednější ze stavu světského ve slavném poselství vypraven. Vrátil se z Basileje pomáhal svým rázným rannem porážeti tvrdošíjně Tábor v rozhodné bitvě u Lípan (1434), vida že vlast krváceli nepřestane, pokud šílenů

těch stávají bude. Hned na to sevrhel s vojskem stavovským vzdorující potud cirkvi i králi město Králové Hradec, při které příležitosti ale od obležených zabít život svůj dokončil r. 1436 9. listopadu. Císař Sigmund zapsal mu byl krátce před jeho smrtí (21. září 1436) celé panství biskupství Litomyšlského, jež co hejtman již před tím byl řídil, a potomci jeho, povýšení byvše od Jiřího z Poděbrad v stav panský, panovali na Litomyšli až do r. 1547. Skrovné jejich původní sídlo, Postupice, přešlo záhy v držení cizích rodů, a sice v 16. století rytířův *Předborů z Radešína*. Za vlády těchto farářoval při kostele Postupickém kněz pod obojí *Jan Moravus*, jinak *Bessius*, který přeložil na jazyk český knihu: „O začátku císařství Tureckého a obyčejích i zvyklostech jich krátká nějaká Summa“, již svému patronu rytíři *Adamovi Předborovi z Radešína* a na Postupicích r. 1566 i jiným pěti pánům, švagřům tohoto, věnoval. R. 1570 koupil rytíř *Pavel Malovec z Libějovic* jednu polovici statku Postupického od bratří *Smila a Oldřicha ze Skuhrova*, a druhou polovici r. 1580 od *Ludmily Kateřiny Říčanské z Radešína* a na Janovicích, dcery někdy *Adama Předbora z Radešína*¹⁸⁾.

Pavel Malovec z Libějovic a na Postupicích vyhotovil r. 1583 v úterý po květné neděli poslední vůli, již své manželce *Anně* roz. z *Řičan* postupuje mimo jiné bohaté dědictví také doživotní požívání statku Postupického, po její smrti ale má statek připadnouti *Pavlovi*, synu p. *Šebestiana z Řičan* a na *Popovicích*¹⁹⁾, což se také skutečně r. 1586 stalo.

R. 1598 ve čtvrtek po božím těle prodal rytíř *Mstídrůch Václav Malovec z Malovic* panu *Jiřímu z Talmberka* a na *Jankově JMC.* radě dědictví své tvrzi Postupice, při té tvrzi dvůr poplužní, ves celou Postupice s kostelem farním s podacím kostelním... jakž jest on sám v držení a užívání byl, aneb tak jak jemu dsky od *Jana* nejstaršího z *Řičan* a na *Popovicích* v kvat. zápis. brunatém r. 1596 úplněji svědčí²⁰⁾. Pánové z *Talmberka* drželi na to *Postupice* po celých sto let.

Během války třicetileté vládl na Postupicích pan *Jan z Talmberka* na *Jankově*, *Postupicích*, *Bedřichovicích*, *Skrýšově* a *Vlčkovcích*, *JMC.* rada, syn *Jiřího* a bratr *Fridricha z Talmberka*, pána na *Vlašimi*. Pán ten opatřil kostel *Postupický*, po odchodu faráře *utrakvistického* (1624) dost dlouho vlastního duchovního zbavený, opět farářem katolickým, který po dlouhý čas i okolní kostely obsluhoval, a sice: *Jankovský*, *Okroublický*, *Popovický*, *Bedřichovický* a *Chotýšanský*, a odkázal před smrtí (1663) *Jankov*, *Postupice*, *Bedřichovice* a *Skrýšov Františkovi z Talmberka* a na *Vlašimi*, synovi svého bratra *Fridricha*. Když se r. 1665 synové *Františka z Talmberka* o pozůstalost otcovskou dě-

¹³⁾ Erben reg. p. 223.

¹⁴⁾ Tamže.

¹⁵⁾ Toho roku totiž dal rytíř *Zdeněk z Postupic* povolení *Kunšovi a Uhanovi* panošům ze *Lhoty*, aby měl jejich rod své místo pohřební v kostele *Postupickém*, začez, jakož i za výroční mši tito darovali kostelu kus lesa. — Tato *Lhota*, nyní dvůr pál hodiny od *Postupic* vzdálený, náleží nyní knížeti *Karlu Auersperkovu* pánu na *Vlašimi*.

¹⁶⁾ Lib. erect. XII. A. 13. X. A. 9.

¹⁷⁾ Ibidem Vol. IX. G. I. — Památky I. str. 290.

¹⁸⁾ D. Z. kvat. 18 — G. 12. a kvat. 21 — D. 36.

¹⁹⁾ D. Z. kvat. 22 — J. 27.

²⁰⁾ D. Z. kvat. 172. P. 13.

lilí, připadla Vlašim Janovi Františkovi, Jankov ale s Postupicemi mladšímu bratru *Rudolfovi z Talmberka* ²¹⁾.

R. 1693 1. července Rudolf z Talmberka a na Jankově prodal díl stalku svého Jankovského bratrovi *Janovi Františkovi Kr. z Talmberka*, biskupu Kralohradeckému, a sice: Zámek Postupický se dvorem, ves Postupice, tvrz a dvůr v Buchově, vsi Milovanice, Holčovice, Čelivo, Habrovka zámek pustý a okolo něho krajiny tisíc loket délky a šířky, s podacím kostelním v Postupicích a sem přiřazeným filiálním kostelem Bedřichovickým ²²⁾.

Po smrti Jana Frant. Krist. z Talmberka (4. dubna 1698) koupil konečně Postupice p. *Ferdinand z Řičan*, a přivtělil je k svému panství Jemništskému. Působením téhož pána Ferdinanda z Řičan byly dne 10. srpna 1711 Postupice za městečko povýšeny ²³⁾.

Postupice leží dílem v úvale při potoce Chotěšce (který výš Jankovským potokem slove a od Jankova přichází), dílem se podle východního břehu velikého rybníka táhnou, počítají 121 domů a 1100 obyvatelův, kteří se buď venkovským hospodářstvím, velkým dílem ale také průmyslem živí, neboť od více než padesáti let jest zde zaštěpen průmysl v těchto stranách naší vlasti neobyčejný, totiž bavlnictví, o čem níže povíme. Výstavnost místa toho jest skrovná, o bývalé tvrzi nikdo v místě ničeho již neví, a jest to bezpochyby nynější obydlí ředitele zdejších fabrik, stavení staré, jednopatrové blízko pod panským dvorem.

Na jižní straně nerovného náměstí stojí na vršíčku v stínu stovčkových lip farní kostel *sv. Martina biskupa*, obklopený vůkol zdí bývalého hřbitova; stavení skrovné s gotickým presbyteriem a širší a vyšší lodí beze sluhu. Původ jeho jest nepochybně velmi starý, v základních knihách arcibiskupství Pražského jeví se již na r. 1350 co farní v dekanátě Štěpanovském. Po obnovení katolického náboženství v Čechách byl nějaký čas bez kněze, a náležel pod správu faráře Benešovského; když pak za pana Jana z Talmberka zase vlastní katolický farář k němu dosazen byl, musil tento také v okolních, dost dalekých osadách

²¹⁾ Knížecí archiv Vlašimský. — Srovnej Památky I. str. 126.

²²⁾ D. Z. kvat. 402. L. 2. Ves *Bedřichovice* nebyla koupěna, toliko patronatní právo tamějšího kostela, které podnes držitelům Jemniště přísluší. Pustý zámek *Habrovka* nalézá se blíž Ratmířic, a krajinu okolo něho koupil biskup Talmberk proto, poněvadž pověst šla, že prý na tom místě za času bitvy u Jankova (1645) vojenská kasa zakopána byla. Pán ten byl vůbec dychtiv po pokladech. Jeho činnost při hledání pokladu v zámku Vlašimském poznali jsme při popisu tohoto zámku. Mimo to si dal vystavit a do desk zemských vložit zvláštní listiny od svých bratří Jankovského i Ratajského, jakož i od Augustina Norberta Voračického z Paběnic a na Malči, jimiž títo ustanovili, „poněvadž nejdůstojnější v Kristu otec Jan Fr. Kristof z Boží milosti biskup Kralohradecký, bratr jejich, jím ve všech potřebách a důležitostech vždy upřímně a bratrsky pomáhá, aby kdykoliv a kdekoliv by se na jejich panstvích nějaký poklad našel, že jemu polovici toho pokladu darují“ (D. Z. kvat. 468. C. 26.)

²³⁾ Archiv městský.

duchovní správu zastávají, až poněnáhu okolní kostelové také opět vlastních kněží dostali a okrsky své od Postupic odloučili, jako r. 1704 Jankovský, 1740 Okroublický, 1784 Popovický a Bedřichovický a r. 1799 Chotýšanský. V kostele jsou tři oltáře, a oltářní obrazy sv. Martina bisk. a sv. Jana Křt., pocházející od nějakých vláských mistrů z Říma, daroval sem hr. František Adam z Trautmannsdorfu, kterýž také za svého panování celý kostel v nynější stav uvedl. Presbyterium podrželo své slušné staré gotické klenutí se žebry, ale okna jsou naskrze zjinačena. Věž stojí ku straně severní mezi lodí a presbyteriem, vyniká svou široce vypuklou, červenou bání málo jen přes vrcholky okolních lip a topolů, a opatřena jest třemi většími a dvěma malými zvony. Velký zvon má 3' $\frac{1}{2}$ " v průměru (asi 11 centn.) a jednoduchý nápis:

Johann Georg Kühner goss mich in der k. k. Neustadt Prag 1799.

Prostřední má 2' $5\frac{1}{2}$ " v průměru a tento nápis okolo koruny:

Ke cti a chvale Panu Bohu wssemohaucýmu swatym Aposstolům, swatemu Martinu a sw. Katerzině. Letopočet schází, litery ale ukazují na 16. století.

Malý zvon maje 2' $\frac{3}{4}$ " v průměru byl r. 1799 též od Kühnera lit, a jest na něm podobný nápis jako na velkém.

Z náhrobních kamenů zachovaly se pouhé zbytky z venku na sínci zazděné se znaky říčanskými. Na jediném z nich čte se ještě tento nápis:

Leto Panie 1578 w sobotu po swatem Pawlu na wjru obrácenij vmržel gest Ssebestyan sy vrozené Pana Pa Ssebestyana z Řičan a na Popowicych a tuto odpočiva.

Pod kostelem k východní straně stojí fara od hraběte Frant. Adama z Trautmannsdorfu vystavěná, kterýž také r. 1758 nadání na kaplana učinil.

Na náměstí stojí farní škola o jednom poschodí, r. 1793 od hraběnky Gabriely z Rottenhanu roz. Černínky vystavěná, jak to chronografický nápis český nade vchodem oznamoval:

SskoLa křestlanská Dobře zřJzená k WzDěLánJ DJtek gak W náboženstWJ tak LIternJ a rVkogNJ (sic) práCI.

Za kostelem pod hrází stojí panský pivovar. Hráz od rybníka jest vysokými topoly a rozložitými lipami zastíněna, a tu zcela jiný pohled nás překvapuje: rozkládá se tu pod rybníkem rozsáhlá zelená louka a okolo ní stojí na západní straně při samém městečku fabrická stavení. Pod samou hrází stojí v stínu hustého stromoví bývalá suširna na kartouny v pseudo-gotickém slohu velmi ozdobně jako zahradní milohrádek vystavěná, opodál pak dvoupatrové stavení prádelny na bavlnu, vedle něho dlouhé přízemní stavení bývalého bělidla, po-

tom dokola loukou obklíčený starý veliký dům s obydlím ředitele fabriky, bezpochyby, jak řečeno, bývalá tvrz.

Po západní straně rybníka běží z městečka vozová cesta, po východním vysokém břehu ale druhá cesta podle řady domkův do rozkošného, lesnatého údolí, nad kterým se v pozadí celý lesem porostlý *Čelichovský vrch* ²⁴⁾, nejvyšší v této krajině, zdvihá. Tomuto údolí, jež Jankovský potok protéká, říká se na *Podlesí*, žulové skály, zde onde borovicemi a modřiny obrostlé, tvoří malebné skupiny, a při lávce přes fabričný náhon stojí pod skalou ozdobná, od fabričného lidu zřízená kaplička sv. Jana Nep.; v pozadí pod lesem svítí nám vstříe rozsáhlé druhé fabričné stavení přádelny na *Podlesí* čili jak v němčině říkají *Heinrichsthal*, o kterém jmenu však zdejší obecný lid málo ví. Kromě přádelny stojí tu několik chaloupek, a cesta z městečka jen čtvrt hodiny obnáší.

Zakladatelem Postupických fabrik byl *Jindřich* hrabě z *Rottenhanu*, druhdy spoludržitel panství Jemništského. R. 1794 postavil předně fabričné stavení v samých Postupicích a zřídil v nich tiskárnu na kartouny a později bělidlo. Všecko zde a v okolí tkané zboží havlněné, jako též všecky na druhém panství téhož hraběte, *Červeném Hrádku* v *Žateckém kraji*, zhotovené a sem zasilané bílé tkaniny z bavlny zde se barvily, tiskly a bílily. Tento druh průmyslu tehdež v Čechách teprv počínal, a v krátkém čase docházely zdejší výrobky veliké obliby v celém císařství Rakouském. R. 1805 vystavěl tentýž hrabě přádelnu na bavlnu s anglickými stroji na *Podlesí*, již podle jména svého *Heinrichsthal* pojmenoval. Po jeho smrti (1809) přestalo zasilání bílého zboží z *Červeného Hrádku* do Postupické tiskárny, ale fabriky zdejší nicméně až do roku 1817 v činnosti zůstaly. Když ale v jmenovaném roce hrabě *Jiří Bouquoi* administraci panství Jemništského přijal, zastaveno jest všecko jak v Postupicích tak na *Podlesí*, a jen na velké bělidlo Postupické přijímalo se plátno a jiné tkané zboží z okolních krajin k bílení. R. 1828 bylo panství pravé dědičce, hraběnky *Sidonii Choťkové*, odevzdáno, a tu hned *Pražští* kupci *Karel Emil Otto* a *František Linke* prázdné dotud stavení *Podleské* v nájem vzali, a novou přádelnu bavlny s anglickými stroji v něm zřídili. Hned druhého roku 1829 převzali také fabričné stavení Postupická, zřídili v nich též přádelny a tkalcovské dílny, a dávali také okolním tkadlcům přízi svou tkáti. V Postupicích dělala se hrubá příze, která pak v *Podlesích* v tenkou se předělávala. Po čase přešly obě dílny opět ve vlastní řízení vrchností, což až posud trvá, od r. 1857 však obě přádelny každá pro sebe pracují. Bělidlo a tiskárna zůstaly zrušeny. V celku zhotovuje se v obou přádelnách ročně asi 1000 centn. havlněné příze, 220 centn. barchetní příze a 130 centn. bavlněných nití. O cizozem-

²⁴⁾ Má jméno své od *Čelichova* č. *Želichova*, vesničky, jejížto domky ke vsi *Holčovicům* připočteny jsou.

cích, jež hrabě *Rottenhan* a pozdější podnikatelé k zavedení těchto fabrik sem povolali, zůstalo zde málo památek, a nyní jest všecko v rukou zdejších lidí ²⁵⁾.

Od *Postupic* k jihozápadu vede okolo *Podleské* přádelny cesta podle potoka *Jankovského* hlubokou, lesnatou úžlabinou, při jejímž ústí rozkládá se jednu hodinu odtud vzdálená ves

Popovice

s farním kostelem sv. *Jakuba* a se starým zámkem. Kostel *Popovický* býval již farním okolo r. 1350 v dekanátu *Štěpanovském* ²⁶⁾. Staré základní knihy arcibiskupství *Pražského* obsahují tyto zápisy vztahující se ku kostelu zdejšímu: Roku 1377 darovali kostelu sv. *Jakuba* v *Popovicích* vládkové *Bohuněk z Tehova* a *Ondřej z Popovic* tři lány polí za duši *Krineše* z *Tehova*. Co svědkové se podepsali *Drška z Nesper*, *Děpold z Věžník*, *Vilém z Blаницe*, *Bohuněk z Pozova*, *Jan příjím Holub z Krasovic*. Stalo se na *Jankově* r. 1377 ²⁷⁾. Za panování krále *Václava IV.* seděl na *Popovicích* vládyka *Vojslav ze Všeradíc*. Mezi ním a farářem *Popovickým* povstala rozepře, která rozsoudena byla r. 1406, při které příležitosti se mnoho ukládá *Vojslavovi* od arcibiskupa *Zbyňka* ²⁸⁾. Roku 1416 posledního dubna daroval kostelu *Popovickému* panos *Frank z Pičtna* půl kopy gr. úroku za duši svou a rodičů *Jakuba* a *Anny* ²⁹⁾. Dočkal-li se onen *Vojslav* různých husitských, jakož se pravdě podobá, s jistotou nevíme, že ale seděl té doby na *Popovicích* muž straně té odpornej, vysvítá z toho, že v listopadu r. 1420 oblehli a dobyli *Husité* tvrze *Popovické* pod vůdcem *Mikulášem* z *Husinec*, načež jali se dobývatí hradu *Leština*. Během téhož 15. století dostali se v držení tvrze *Popovické* vládkové z *Bezejovic*, a ti se odtud pojmenovali *Popovští z Bezejovic*. Poslední rodu toho vládyka *Přech Popovský z Bezejovic* a na *Popovicích* odkázal (r. 1547) statek *Popovický* své dceři *Mandelině* provdané za rytíře *Krištofa Skuhrovského ze Skuhrova* ³⁰⁾, kteráž jej manželu svému věnovala. Muž tento nabyt ještě jiných znamenitých statků, a sice *Louňovic*, *Domašina*, *Volice*, jakž jsme při popisu těchto míst viděli, a když se synové o dědictví otcovské dělili, připadly *Popovice Václavovi Skuhrovskému ze Skuhrova*. Po jeho bezdětné smrti prodali (r. 1574 v pátek po sv. *Vítě*) nápadníci jeho, totiž *Smil* a *Oldřich* bra-

²⁵⁾ Srovnej *Místopisné* a historické popsání městečka *Postupic* od *Karla VI. Zapa* ve *Večerním* vyrazení vyd. od *V. R. Krameriuse*. Díl I. 1832 str. 252 a slđ.

²⁶⁾ *Památky* I. str. 179.

²⁷⁾ *L. E.* Vol. I. F. 6.

²⁸⁾ *L. E.* Vol. VII. H. et vol. XIII. Q. 4. Na listině čte se výslovně: „Famosus vir Voyslaus de Wsseradicz residens in Popovicz prope Postupic.“

²⁹⁾ *L. E.* Vol. X. H. 9.

³⁰⁾ *D. Z.* kvat. 8. R. 23.

tří ze Skuhrova, Anna Říčanská a Barbora Leskocová sestry ze Skuhrova a Jan Vchynský ze Vchynic, císař radda, zboží Popovické panu Šebestianovi z Řičan na Přestavcích, jmenovitě: tvrz Popovice a městečko Popovice s podacími kostelním a dvorem poplužním; druhý dvůr v Lažanech, vsi Lhotu kamennou, Věžničky, Kondratice, Vozlice, Želichov, Velíš a Chlebnice³¹⁾.

Šebestian měl s manželkou Marketou roz. též z Řičan syny: Jána, Petra, Heřmana, Oldřicha a Pavla bratry z Řičan. Nejstarší z nich Jan z Řičan zdědil Popovice; Petr stal se pánem na Jemništi; Heřman, pán na Jeníkově (v Časlavsku), byl r. 1601 v úterý masopustní od Zdislava Dobřenského z Dobřenic zabit a v Jeníkově pochován; Pavel z Řičan byl pánem na Postupicích. Jan z Řičan a na Popovicích zanechal statek svým synům Oldřichovi, Václavovi a Heřmanovi bratřím nedilným z Řičan a na Popovicích, kteří jej r. 1628 Markétě Říčanské z Loutkova a na Slavětíně prodejem postoupili³²⁾, načež nepochybně pro víru z vlasti se vystěhovali. Markéta Říčanská z Loutkova prodala Popovice již r. 1631 Kristianovi svob. pánu z Illau a na Stříbře³³⁾. Brzy na to připadly panu Františkovi Manebrio z Mantovy. Ku konci třicetileté války nalézaly se v držení rytíře Jana Viléma Gerstorfa z Gerstorfa a z Malšvic. Pán ten byl (od r. 1644) místopisarem, potom (od r. 1648) purkhrabím hradu Pražského, (od r. 1653) purkhrabím kraje Hradeckého, r. 1663 stal se podkomořím, JMC. radou a místodržícím v král. Českém, a zemřel téhož roku³⁴⁾. Po jeho smrti připadly Popovice rytířům Václavovi, Adamovi Jiřímu a Janovi Vilémovi bratřím Bzenským z Prorubě, Zdenkovi Vlkovi z Kvítkova a Aleně Romlové roz. z Prorubě. Nápadníci tuto prodali r. 1664 zboží Popovické, totiž tvrz Popovice, dvůr, dvůr v Mladovicích, dvůr ve Vozlicích s mlýnem, vsi Mladovice, Kundratice, Vojslavice, Lhotu Kamennou a Věžničky Janovi Jiřímu Olbramovi Brandlinskému ze Štěkře³⁵⁾. Rytíř Brandlinský zastával veřejné úřady místopisare a (1675—1679) místosudího v král. Česk.³⁶⁾, i stal se JMC. radou, komořím, a byl povýšen v stav svobodných pánů. Jeho syn Jan Rudolf Brandlinský ze Štěkře byl první svého rodu hrabětem učiněn.

Roku 1723 8. října koupil Popovice ve veřejné dražbě rytíř Rudolf z Binu k ruce Johanny z Binu, roz. hraběnky Bredové, manželky své³⁷⁾, a od té koupil je roku 1732 7. února kněz František Matheus Böhm, general řádu

křížovnického s červenou hvězdou jmenem svého řádu³⁸⁾. Řád křížovnický držel statek až do r. 1797, kdež od c. k. ministra Jindřicha hraběte z Rottenhanu koupen a k panství Jemnišskému přivtělen byl.

Popovice bývaly jindy, dle svědectví výpisků ze zemských desk (viz nahoře při r. 1574), městečkem, sešly ale během záhubné třicetileté války na pouhou ves, která nyní v 70 domech 600 obyvatelů počítá.

Farní kostel sv. Jakuba byl v nynější podobě r. 1761 od generala velmistra rytířského řádu křížovnického Antonína Suchánka vystavěn a lokálním duchovním správcem opatřen, byv před tím po odchodu utrakvistického kněze (od r. 1624—1784) farářem Postupickým jako filialní obsluhován. Kostel nemá nic pozoruhodného ani co do slohu, ani co do starožitnosti, a jest pro zdejší osadu velmi skrovný. Lokalista byl r. 1855 farářem učiněn.

V čele kostela stojí nevysoká věž, v níž dva zvony visí. Na větším čte se známý verš:

„En ego campana nunquam pronuncio vana,
ignem vel festum, bellum aut funus honestum.

Qui me fecit? magister Bartholomeus me fecit in
Nova civitate Prag. Anno 1513.“

Na druhém jsem nápis nepřečetl.

Západně od kostela stojí pozoruhodná starožitná tvrz Popovická při mlýnském rybníku, jehož voda, jak viděti, jindy příkopy vyplňovala, které celou tvrz obklíčovaly. Přes příkop vedl zdvihací most do tvrze, to ale vše již zmizelo. Zevnějšek tvrze byl v 18. století celý zmodernisován, stavení skládá se ze tří křídel přiléhajících k sobě tupými úhly, a zadní stranu skrovného dvora uzavírá stará hrubá zeď. Přizemí zachovalo se v původní podobě, obsahuje místnosti veskrz klenuté, okna jsou kamennými žlábkami a lištami slušně ozdobenými vykládána, dveře golicky sklenuté; v podzemí rozprostírají se pod celým stavením prostranné sklepy; v prvním poschodí bývaly krásné světlé, vysoké panské pokoje, tři z nich jsou nyní pusté, zanedbané, ostatní slouží za obydlí nájemníkovi panského dvora. Z těch zvláště pozornost poutá nárožní pokoj opatřený slušným starožitným klenutím; při něm jest stará klenutá komora, obsahující rozličné tajné skryše ve zdech a v klenutích. Starožitník vidí zde před sebou v původní podobě dosti dobře zachovalou středověkou tvrz čili sídlo zemanů, rytířů a pánů, kteří zde po více než čtyry stalet vládlí, a jejichž jména pracně ze starých listin sebraná jsme napřed uvedli; neboť zde po nich ani památky nezbylo.

³⁸⁾ D. Z. kvat. 507. D. 23.

³¹⁾ D. Z. kvat. 18. G. 12.

³²⁾ D. Z. 143. B. 15.

³³⁾ D. Z. 144. F. 23.

³⁴⁾ Přehled nejv. úředníků v král. Čes. tab. IV.

³⁵⁾ D. Z. kvat. 315. E. 30. a kvat. 466. A. 26.

³⁶⁾ Přehled nejv. úředníků tab. IV.

³⁷⁾ D. Z. kvat. 497. K. 22.